

Hrvatsko-poljski znanstveni susret "Hrvati i Poljaci narodi daleki i bliski"

Od 19. do 21. rujna 2001. u Dubrovniku je održan prvi hrvatsko-poljski znanstveni susret povjesničara, koji su organizirali Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti u Zagrebu i Odsjek za povijest Sveučilišta u Varšavi. Susret su financijski pomogli Veleposlanstvo Rep. Poljske u Hrvatskoj te Ministarstvo znanosti i tehnologije Rep. Hrvatske. Skup su svečano otvorili Mirko Valentić, Bronisław Nowak i Paweł Wiczorkiewicz. Pismeni pozdrav uputio je i odsutni Drago Roksandić.

U prostorijama Znanstvene knjižnice u Dubrovniku izlagali su povjesničari o raznim problemima svojih zemalja s naglaskom na suvremeniju prošlost. Izlaganja su bila podijeljena u šest sjednica i sva su konsektivno prevedena.

Prvi dan skupa započeo je izlaganjima Vesne Miović-Perić "Kratak pogled na povijest Dubrovačke Republike" i Vesne Čučić "Aleksandar Sapieha i Dubrovnik", koje su prikazale povijest okruženja u kojima je susret tekao te kako su pojedini Poljaci utjecali na politička kretanja u dubrovačkoj sredini. Prva sjednica završila je izlaganjem Piotra Żureka "Plan Hôtela Lambert o rušenju bana Josipa Jelačića" u kojemu se bacilo istraživačko svjetlo na pokušaje međunarodne politike da se utječe na prilike u Banskoj Hrvatskoj. Prema Żureku, još su od 1843. postojali dodiri s prvacima ilirskog pokreta, koji su osnaženi tijekom revolucionarnih gibanja, kad su emigrantski političari okupljeni oko Hôtela Lambert namjeravali uz francusku potporu likvidirati Habsburšku Monarhiju i zamijeniti je tzv. Podunavskim federalnim savezom. U kovanju planova koji bi obuhvatili južnoslavenstvo osobito se isticao poljski knez Adam Czartoryski. Jedna od glavnih smetnji u ostvarenju tog plana bila je duboko ukorijenjena lojalnost hrvatske elite na čelu s banom Jelačićem prema habsburškoj dinastiji.

U preostalim sjednicama izlagači su nastojali ponuditi sintetske preglede većih tema. Andrzej Szwarz je u izlaganju "Iz problematike formiranja moderne poljske nacije" protumačio okolnosti oblikovanja poljske nacije koja je krajem 18. st. ostala bez svoje države, ali je zadržala svijest o svojoj državopravnoj povijesti čiji su glavni nositelji bili pripadnici plemstva. Szwarz je protumačio kako je prijelaz iz staleškog u moderno društvo imao izravnog odraza i na shvaćanje nacionalne svijesti. Osjećaj zajedništva počeo se od tada čvršće oslanjati na etničke kriterije.

Mieczysław Tanty se osvrnuo na početak 1860-ih kad su istaknuti panslaviistički ciljevi Komiteta slavenskog dobročinstva u Moskvi, među kojima se pojavilo i primjetno zanimanje za Slavene Habsburške Monarhije. Glavna prepreka u širenju utjecaja toga Komiteta bila je u nepodudaranju vjersko-nacionalnih interesa Rusa i Poljaka. S obzirom na to da je Komitet nastojao uglavnom ostvarivati svoj utjecaj uz pomoć pravoslavnih Slavena, ruski planovi nisu mogli privući Poljake, posebno njihovo visoko plemstvo koje je bilo snažno identificirano s katoličanstvom. Uz to, Poljaci su tražili političku nezavisnost, a ne samo ponudenu im kulturnu autonomiju. Tako je ulazak Poljaka u panslavenski savez bio

teško izvediv. Prema Tantyju, Hrvati su imali bolje odnose s Rusima jer nije bilo otvorenog zaziranja od panslavenskih ideja. Površne veze JAZU i Ruske akademije, veze Strossmayera i Mrazovića s ruskim veleposlanstvom u Beču, odnosno kontakt-osobom Rajewskim pokazatelji su suradnje. No, ti dodiri nisu konkretizirani. Tanty smatra da je i ovdje glavna prepreka bila u katoličkom identitetu Hrvata, koji nije mogao dopustiti da pravoslavna komponenta dominira u panslavenskoj zajednici.

Usljedio je izlaganje Andrzeja Chojnowskog. U njemu se autor bavio analizom problema koji su se javili nakon okončanja Prvoga svjetskoga rata i stvaranja novog zemljovida Europe na kojemu je Poljska ponovno dobila svoju samostalnu državu. Chojnowski je kao ključne točke izdvojio stvaranje državnog aparata, pravnog sustava i poslijeratne obnove na novozaokruženom teritoriju. Osobito je poticajan za slušatelje bio opis izazova parlamentarne demokracije, posebno nakon 1926., kad je uveden autokratski režim Pilsudskog. Protuparlamentarni udar iz 1926. presjekao je unutarnje sporove i donio mješoviti tip ograničenog parlamentarizma i totalitarizma. Izlagač se osvrnuo i na gospodarsko stanje, istaknuvši glavne kočnice razvoja: arhaičnu strukturu poljoprivrede, prenaseljenost sela, razdrobljenost gazdinstava i nisku razinu izvoza. Država je provela polovičnu reformu. Chojnowski je zaključio da je i dalje ostala potreba snažne modernizacije zemlje, ali to je bila teško rješiva zadaća zbog zatečenog stupnja društvenog mentaliteta i političkih okolnosti.

Pawel Wiczorkiewicz je istaknuo činjenicu da su susjedne zemlje Njemačka i Rusija težile slabljenju obnovljene Poljske. Sporazumi u Rapallu 1922. i Locarnu 1925. pokazali su da je pitanje istočne granice Njemačke bilo još uvijek otvoreno. Tada je Pilsudski prevladao prvu krizu. Problem vanjske ugroženosti postaje akutan s dolaskom Hitlera na vlast. Revizija granica postala je stalna točka dnevnoga reda u političkom životu. Vladajući političari Poljske nastojali su provesti model očuvanja političke nezavisnosti zagovaranjem dobrosusjedskih odnosa, odnosno politikom ravnoteže između Berlina i Moskve. No, neke zapadne velesile počele su popuštati u svojim stajalištima, smatrajući da će se popuštanjem na Istoku očuvati mir na Zapadu. Time je položaj Poljske bio znatno oslabljen u odnosu na aspiracije dvaju susjednih zemalja.

Uz već spomenute dubrovačke referentice, iz Hrvatske su još izlagali: Petar Korunić, Stjepan Ćosić, Damir Agičić, Mario Strecha, Stjepan Matković, Zlatko Matijević, Mira Kolar, Tvrtko Jakovina i Božena Vranješ-Šoljan. S obzirom na to da su sadržaji njihovih izlaganja već uglavnom poznati našim čitateljima, na njih se nećemo ovom prigodom osvrnuti.

Skup je popraćen predstavljanjem dvojezične knjige P. Žureka *Ragužani i Sarmati. Iz povijesti poljsko-dubrovačkih odnosa u XVIII. stoljeću*. O knjizi je prvo govorio Jerzy Chmielewsky, poljski veleposlanik u Hrvatskoj, koji je imao prigodu iznijeti podatke o vrlo plodnoj izdavačkoj djelatnosti veleposlanstva. Naime, ta je ustanova već izdala nekoliko naslova što je izvrstan pokazatelj diplomatskog rada na području kulture. Spomenuti naslovi pokrivaju teme o životima pojedinih Poljaka u Hrvatskoj, ali i donose popularno štivo o suvreme-

noj poljskoj povijesti. Sa strane povjesničara Źurekovo su djelo s riječima simpatije i potpore opisali recenzenti Mieczysław Tanty i Stjepan Ćosić.

Potpisivanjem sporazuma o suradnji između Odsjeka za povijest Sveučilišta u Varšavi i Hrvatskog instituta za povijest, odnosno Odsjeka za povijest Sveučilišta u Zagrebu, okonačan je susret poljskih i hrvatskih povjesničara. Sporazumi su prvi nagovještaj omogućavanja ozbiljnog istraživanja zajedničkih tema.

Zdravka Zlodi

Međunarodni znanstveni skup "Govorica nasilja" u Kopru

Dana 11.-13. listopada 2001. godine u Kopru (Republika Slovenija) održan je međunarodni znanstveni skup pod naslovom "Govorica nasilja" (Il linguaggio della violenza / The Language of Violence). Organizator znanstvenog skupa bilo je Znanstveno-raziskovalno središće Republike Slovenije u Kopru. Na skupu je nazočilo više od 50 sudionika iz Slovenije, Italije, Francuske, SAD-a i Hrvatske. U organizaciji hrvatskog dijela sudionika, uz Filozofski fakultet u Puli, sudjelovao je i Hrvatski institut za povijest (članovi Programskog odbora skupa bili su: mr. Irena Benyovsky, mr. Marino Manin i dr. Lovorka Ćoralić). Kao sudionici skupa iz Hrvatskog instituta za povijest nastupili su dr. Alexander Buczynski ("Violence in the duty of law and order"), mr. Zdravka Jelaska ("Vrste i oblici nasilja u Splitu između dva svjetska rata") i dr. Lovorka Ćoralić ("Zločin ili junaštvo? - Kandijski rat u Dalmaciji prema kronici šibenskog povjesničara Franje Divnića"). Na znanstvenom skupu nastupilo je još osam sudionika iz Hrvatske: dr. Zdenka Janeković-Römer (Filozofski fakultet u Zagrebu; tema: "The violence of law: civic authority and private life in late medieval and early modern Dubrovnik"), dr. Slaven Bertoša (Filozofski fakultet u Puli; tema: "Ubojstva i smaknuća u Puli, XII. - XIX. stoljeće"), dr. Nella Lonza (Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku; tema: "La giustizia in scena: punizione e spazio pubblico nella Repubblica di Ragusa"), dr. Nenad Vekarić (Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku; tema: "Ubojstva među rođacima u Dubrovačkoj Republici, 1667.-1806."), dr. Źivko Nižić (Filozofski fakultet u Zadru; tema: "Koper i jezik nasilja u literarnoj recepciji Fulvija Tomizze"), mr. Ante Nazor (Hrvatsko vojno učilište u Zagrebu; tema: "Statutom protiv nasilja - pragmatičnost ili savjest: primjer srednjovjekovne hrvatske općine Poljica"), mr. Tatjana Buklijaš i dr. Stella Fatović-Ferenčić (Zavod za povijest i filozofiju HAZU u Zagrebu; tema: "Violence in medico-legal expertises in the early fifteenth century Dubrovnik") i dr. Goran Filipi (Filozofski fakultet u Puli; tema: "Izposojanje ti 'nasilnih' besed kod sredstvo mašćevanja").

Rezultati međunarodnog znanstvenog skupa u Kopru bit će objavljeni u ediciji Znanstveno-raziskovalnog središća Republike Slovenije u Kopru pod zbirnim naslovom "Acta Histriae", specijalizirane za objavljivanje priloga održanih na ovdašnjim znanstvenim skupovima.

Lovorka Ćoralić